

PASIŪLYMAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBEI

paruošti darbo grupės Šnipiškių žydų kapinių ir atminties vietos dabartiniuose Vilniaus koncertų ir sporto rūmuose jamžinimo pasiūlymams ir koncepcijai parengti (toliau – Darbo grupė)

2024 m. vasario 28 d.

Darbo grupė,

Sudaryta Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2023 m. balandžio 5 d. potvarkiu Nr. 65, kuriai pavesta parengti ir pateikti Vyriausybei Šnipiškių žydų kapinių ir atminties vietos dabartiniuose Vilniaus koncertų ir sporto rūmuose jamžinimo pasiūlymus ir koncepciją, apimančią Vilniaus koncertų ir sporto rūmų pastato funkcinę paskirtį, Šnipiškių žydų kapinių teritorijos jamžinimą, tinkamą apsaugą, išorės ir vidaus sinergiją.

Pabrėždama istorinę nuo XV amžiaus iki 1831 m. veikusių Vilniaus Šnipiškių, arba Piromonto kapinių, svarbaus, žydų tautai švento religinio objekto, kurio pėdsakai buvo ištrinti 1971 m., kai sovietų valdžia šioje vietoje pastatė Vilniaus koncertų ir sporto rūmus, svarbą;

Sveikindama Ministrės Pirmininkės Ingridos Šimonytės ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės norą sugrąžinti Vilniui ir vilniečiams, kad ir kur jie būtų, kad ir koks likimas juos būtų ištikęs, buvusio Vilniaus istoriją, norą šiai vietai grąžinti atimtą istoriją, pagarbą ir rimtį, taip pat *sveikindama* pasiryžimą nebeplėtoti šios teritorijos komerciniais tikslais ir dabartiniuose Vilniaus koncertų ir sporto rūmuose esančią memorialinę vietą skirti mūsų bendrai Lietuvos žydų istorijai, atminimui tų žydų bendruomenės narių, kurie palaidoti Šnipiškių žydų kapinėse;

Pažymėdama, kad šiandienos kartoms Vilniaus koncertų ir sporto rūmų pastatas sietinas su Nepriklausomybės atgavimu: 1988 m. spalio 22–23 d. čia vyko Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio steigiamasis suvažiavimas, o 1991 m. sausio 14–16 d. atsisveikinta su pašarvotais Lietuvos laisvės gynėjais, žuvusiais per Sausio 13-osios įvykius;

Pripažindama, kad Vilniaus koncertų ir sporto rūmai 2006 m. pripažinti kultūros paveldo objektu, todėl negali būti nei griaujami, nei iš esmės perstatyti;

Patvirtindama 2009 m. rugpjūčio 26 d. pasirašytą Susitarimą (prisegamą prie šitų pasiūlymų) tarp Europos žydų kapinių išsaugojimo komiteto, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės ir Kultūros paveldo departamento prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos, pagal kurį sutarta dėl Šnipiškių žydų kapinių teisinės apsaugos, nustatytos kapinių ribos bei nustatyti esminiai reikalavimai dėl žemės judinimo darbų;

Pabrėždama, kad kuriant Memorialą, visi darbai žydų kapinių vietoje Šnipiškėse bus vykdomi laikantis 2009 m. Susitarimo (kapinių teritorijoje draudžiama vykdyti žemės judinimo darbus. Taip pat draudžiama vykdyti žemės judinimo darbus buferinės kapinių zonos funkcinėse zonose A ir C, nebent tai susiję su egzistuojančių inžinerinių struktūrų (požeminių paslaugų ir kelių) priežiūra ir / arba Vilniaus koncertų ir sporto rūmų priežiūra. Norint atlikti žemės judinimo darbus, susijusius su minėtų objektų priežiūra, reikia gauti Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės (Pylimo g. 4, Vilnius) leidimą ir darbus vykdyti mažiausiu įmanomu mastu. Visi žemės judinimo darbai privalo būti vykdomi prižiūrint archeologui ir paskirtiems Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės atstovams (visi kiti esminiai reikalavimai nurodyti Susitarime));

Sutardama, kad pagal 2009 m. Susitarimą, Europos žydų kapinių išsaugojimo komitetui patikėta prižiūrėti visų sprendimų dėl žydų kapinių Šnipiškėse, susijusių su halacha, įgyvendinimą

Ištaisydama faktą, kad šiuo metu Lietuvoje nėra dedikuotos erdvės, kuri įtaigiai istoriškai susiklosčiusių materialių priemonių sinergijos pagalba plačiai visuomenei komunikuotų apie žydų

kapines ir jų naikinimą įvairiais laikmečiais, taip ugdant plačiosios visuomenės pilietiškumą bei žinojimą;

Pripažindama, kad sudėtinga Šnipiškių žydų kapinių istorija, apimanti ir kapines, ir sovietmečiu statytą pastatą, yra įtaigus pasakojimas, kurį reikėtų pristatyti;

Pažymėdama, kad šis projektas turėtų ženkliai reikšmę pristatant Lietuvą – parodytų Lietuvos atvirumą bei toleranciją;

Sutardama, kad tiek Vilniaus koncertų ir sporto rūmų pastatas, tiek ir Šnipiškių žydų kapinių teritorija turi būti pritaikyti atminties įprasminimui bei atverti visuomenei, ypatingą dėmesį skiriant teritorijos išorės ir vidaus erdvių sinergijai. Visa teritorija – pastatas ir kapinės – turi būti sutvarkyta laikantis pagarbos ir rimties, tokiu būdu šviečiant visuomenę, atgaivinant ir plėtojant senųjų kapinių ir žydų bendruomenės istorinę atmintį;

Pripažindama didelę žalą, padarytą Lietuvos žydams – litvakams – ir žydų kultūros paveldui Vilniuje, istoriškai vadintame "Lietuvos Jeruzale" ir neabejotinai Rytų Europos žydų centru;

Patvirtindama savo pasirengimą prisidėti prie Šnipiškių žydų kapinių ir atminties vietos dabartiniuose Vilniaus koncertų ir sporto rūmuose tinkamo įamžinimo;

Sutardama, kad esminis šio viso projekto įgyvendinimo tikslas – empatija, kuri paliestų kiekvieną Lietuvos gyventoją, kiekvieną apsilankiusįjį, kadangi ši vieta yra ypač svarbi Lietuvos istorijai;

Sutardama, kad Priežiūros komitetui, įskaitant Darbo grupės narius, bus skirta prižiūrėti Memorialo kūrimo darbus. Reikalais, susijusiais su halacha, tie planai turėtų atspindėti pagrindinių žydų ortodoksų organizacijų, kurioms atstovaujama Darbo grupėje („Agudah Israel“, Ortodoksų sąjungos ir CER), požiūrį;

Sutardama, kad Šnipiškių žydų kapinių įamžinimas neturėtų užkirsti kelio Užupio žydų kapinių įamžinimui;

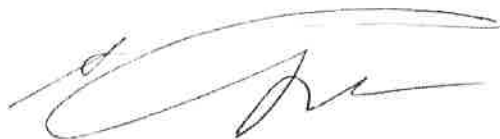
Apibendrindama 2023 m. birželio 1 d., 2023 d. spalio 26 d. ir 2023 m. lapkričio 28 d. Darbo grupės susitikimuose vykusias diskusijas,

N u t a r i a:

1. Vilniaus koncertų ir sporto rūmai turėtų būti paminklu žydų kapinėms, juose turėtų būti išsamiai aprašyti kapinėse palaidoti žmonės - jų vardai, biografijos, raštai ir jų palikimas:
 - (a) Pastate turėtų būti pateikta išsami informacija apie kapinėse palaidotus asmenis, įskaitant vardus, biografijas, rašytinius kūrinius ir jų poveikį;
 - (b) Jame taip pat turėtų būti pristatoma Vilniaus žydų bendruomenės istorija tais metais, kai kapinės buvo naudojamos. Galėtų būti pateikiami kapinių žemėlapiai ir nuotraukos, antkapiniai paminklai ir išsamesnė informacija apie kapinėse palaidotus žymius asmenis, apie kuriuos žinoma daugiau;
 - (c) Jame taip pat turėtų būti pateikta papildomos informacijos apie žydų kapines, laidojimo papročius ir tradicijas, istorinių liudijimų apie kitas sovietų išniekintas žydų kapines;
 - (d) Pastate taip pat turėtų būti pagerbti įvykiai, atvėrę kelią Lietuvos nepriklausomybei, kuri savo ruožtu leido nutraukti žydų kapinių išniekinimą. Tarp šių įvykių – 1988 m. spalio mėn. įvykęs Lietuvos laisvės Sąjūdžio steigiamasis suvažiavimas, 1991 m. sausio 13 d. įvykių aukų pašarvojimas, taip pat ankstesni istoriniai reiškiniai, vedę į nepriklausomybę;
 - (e) Šią skaudžią istoriją mums paliko sovietų politika (buvusių kapinių išniekinimas ir užstatymas), kurią taip pat būtų galima ištirti ir pristatyti;
 - (f) Ne mažiau kaip 75 % memorialo turėtų būti skirta žydų kapinėms, jose palaidotiems asmenims ir žydų gyvenimui Vilniuje kapinių gyvavimo laikotarpiu, o ne daugiau kaip 25 % – sovietinei kapinių išniekinimo politikai, pastato istorijai, jo vaidmeniui Lietuvos nepriklausomybės judėjime;

- (g) Didžiulės pagrindinės salės tuštuma suteikia galimybę lankytojai sukurti paveiklų ir emocijų patirtį;
 - (h) Administracinė pastato dalis gali būti pritaikyta papildomai edukacinei ir dokumentinei medžiagai, tiesiogiai susijusiai su memorialo temomis; erdvėms, skirtoms apmąstymams / maldai; meninei medžiagai, skirtai pedagogams / gidams, ir erdvėms, skirtoms lankytojams bei pastato aptarnavimo tarnyboms.
2. Šnipiškių žydų kapinių teritorijos aplink Vilniaus koncertų ir sporto rūmų pastatą įamžinimas turi derėti su kapinių įamžinimo memorialo projektu:
- (a) Iki 2024 m. pavasario Vilniaus miesto savivaldybė, bendradarbiaujant su Lietuvos žydų (litvakų) bendruomene ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, pažymės ir aptvers kapinių teritoriją. Teritorijoje turi atsirasti ženklai, paaiškinantys vietos svarbą, pabrėžiantys pagarbaus elgesio poreikį, kartu su informaciniais skelbimais apie jos istoriją ir reikšmę;
 - (b) Kapinių teritorija bus visiškai atskirta tinkamais barjeriais ir ribotais įėjimo taškais bei atitinkamais ženklais, nurodančiais, kad tai žydų kapinės. Kapinėse ypač svarbios kitos pagarba kapinių istorijai išreiškiančios priemonės, įskaitant vandens vietą ir teritorijoje esamų paminklų integravimą;
 - (c) Teritorijos įamžinimo projekte būtų tikslinga išskirtinai pažymėti ir pagerbti Vilniaus Gaono* Eljahu ben Šlomo Zalman palaidojimo, taip pat ir legendomis apipintą Ger Cedeko medžio vietą;
 - (d) Teritorija turi būti tvarkoma ir prižiūrima pagarbiai ir laikantis 2009 m. Susitarimo sąlygų, taip pat saugoma nuo aplinkos poveikio, erozijos, gyvūnų daromos žalos ar bet kokio tolimesnio žmonių išniekinimo;
 - (e) Pastatas ir jį supanti teritorija turėtų kurti pašvęstoms kapinėms tinkančią atmosferą, skatinančią tylius apmąstymus, ramybę ir iškilmingumą. Todėl tai neturėtų būti Pramogų ar poilsio vieta ir ten neturėtų būti tokių objektų, kaip restoranas, kavinė ar suvenyrų parduotuvė, kurie trukdytų siekti šio tikslo.

Darbo grupės vadovas

Arūnas Gelūnas

PROPOSALS
to
THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

by the Working group to develop proposals and a concept for the commemoration of the Jewish cemetery of Šnipiškės and the memorial site in the current Vilnius Palace of Concerts and Sports (hereinafter 'the Working group')

The Working group,

Established by Ordinance No 65 of the Prime Minister of the Republic of Lithuania of 5 April 2023, tasked with developing and submitting to the Government proposals and a concept for the commemoration of the Jewish cemetery of Šnipiškės and the memorial site in the current Vilnius Palace of Concerts and Sports, covering the functional use of the building of the Vilnius Palace of Concerts and Sports, the commemoration and proper protection of the Jewish cemetery area surrounding it, and the synergy between the exterior and interior,

Emphasizing the historical importance of the cemetery of Šnipiškės, also known as Piromontas, which operated from the 15th century until 1831, a major religious site sacred to the Jewish people, and whose traces were erased in 1971 when the Soviet government built the Vilnius Palace of Concerts and Sports on this site;

Welcoming the commitment on the part of Prime Minister Ingrida Šimonytė and the Government of the Republic of Lithuania to restore the history of Vilnius for its residents, wherever they may be and whatever fate may have befallen them, to reclaim the lost history, respect, and dignity for this place, also *acknowledging* the decision to no longer develop this area for commercial purposes and to dedicate the memorial site in the current Vilnius Palace of Concerts and Sports to our shared Lithuanian Jewish history, honouring the memory of those members of the Jewish community who are laid to rest in the Jewish cemetery of Šnipiškės;

Noting that today's generations associate the Vilnius Palace of Concerts and Sports with the restoration of Independence: the founding congress of the Reform Movement of Lithuania was held here on 22-23 October 1988, and on 14-16 January 1991, a farewell was bid here to the defenders of freedom who lost their lives during the events of 13 January;

Recognising that the Palace of Concerts and Sports was designated as cultural heritage in 2006, and therefore it cannot be demolished or undergo any major reconstruction;

Reaffirming the Agreement signed on 26 of August 2009 (which is attached to these proposals) between the Committee for the Preservation of Jewish Cemeteries in Europe, the Lithuanian Jewish (Litvak) Community, and the Department of Cultural Heritage under the Ministry of Culture of the Republic of Lithuania, which provides for the legal protection of the Jewish cemetery of Šnipiškės, defines the boundaries of the cemetery and the essential requirements regarding earth moving works;

Highlighting that all works for the creation of the Memorial on the site of the Jewish cemetery of Šnipiškės will be carried out in accordance with the terms of the 2009 Agreement (it is prohibited to execute any earth-moving works within the territory of the Cemetery. It is also prohibited to carry out earth-moving works in functional zones A and C of the buffer zone of the Cemetery, unless it is related to the maintenance of existing engineering structures (underground services and roads) and/or the maintenance of Vilnius Concert and Sports Palace. In order to carry out earth moving works related to the maintenance of the said buildings, consent must be obtained from the Lithuanian Jewish (Litvak) Community (Pylimo 4, Vilnius) and a minimum amount of work shall be carried out. All earth moving work must be carried out under the supervision of an archaeologist and designated

representative of the Lithuanian Jewish (Litvak) Community (all other essential requirements are set out in the Agreement));

Agreeing that in accordance with the 2009 Agreement, the Committee for the Preservation of Jewish Cemeteries in Europe is tasked with overseeing implementation of all decisions regarding the Jewish Cemetery of Snipiskės relating to Halacha;

Rectifying the absence of a dedicated space in Lithuania, which would use the powerful synergy of historically developed material instruments to effectively communicate to the general public about Jewish cemeteries and their destruction across various eras, thereby cultivating civic awareness and understanding;

Acknowledging that the complicated history of the Jewish cemetery of Šnipiškės - encompassing both the cemetery and the building constructed during the Soviet era is a powerful narrative that should be presented;

Observing that this project would have a significant impact on the portrayal of Lithuania, showcasing the country's openness and tolerance;

Agreeing that both the building of the Vilnius Palace of Concerts and Sports and the site of the Jewish cemetery of Šnipiškės should be adapted for the purpose of commemoration, with open access to the public, while placing particular emphasis on fostering synergy between the exterior and interior aspects of the spaces in this territory. The entire territory - the building and the cemetery - must be organised in a respectful and dignified manner, thereby educating society, also reviving and cultivating the historical memory of the old cemetery and the Jewish community;

Recognising the significant harm inflicted on Lithuanian Jews, commonly known as Litvaks, and on the Jewish cultural heritage in Vilnius, a city historically referred to as the 'Jerusalem of Lithuania' and the unequivocal hub of Eastern European Jewry;

Confirming readiness to contribute to the appropriate commemoration of the Jewish cemetery of Šnipiškės and the memorial site in the current Vilnius Palace of Concerts and Sports;

Agreeing that this project should foster understanding and empathy on the part of Lithuanian citizens and visitors alike, as the site holds special importance in Lithuania's history;

Agreeing that a Supervisory Committee, including members of the Working Group, will be tasked with overseeing plans for the development of the Memorial. On matters of Halachic concern, those plans should reflect the views of those major Orthodox Jewish organizations represented on the Working Group (Agudah Israel, Orthodox Union, and the CER);

Agreeing that the commemoration of the Jewish cemetery in Šnipiškės should not prevent the commemoration of the Jewish cemetery in Užupis;

Summarising the discussions at the meetings of the Working group held on 1 June 2023, 26 October 2023, and 28 November 2023,

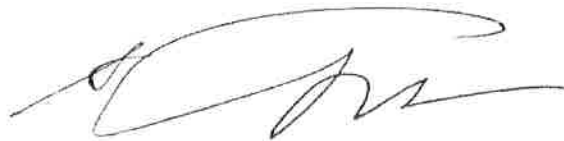
Hereby r e s o l v e s:

1. Vilnius Palace of Concerts and Sports should serve as a Memorial to the Jewish cemetery, providing a comprehensive account of those buried in the cemetery including names, biographies, written works, and their impact;
 - (a) It should also present the story of the Vilnius Jewish community during the years the cemetery was in use. This could include maps and photographs of the cemetery, tombstones and more detailed information about the prominent individuals interred in the cemetery about whom more is known;
 - (b) It should also provide additional information about Jewish cemeteries, burial customs and traditions, historical accounts of other Jewish cemeteries desecrated by the Soviets;
 - (c) The building should also pay tribute to the events that paved the road to Lithuania's independence, which, in turn, enabled ending of the desecration of the Jewish cemetery.

These events included the Founding congress of the Lithuanian Liberation Movement "Sąjūdis" in October 1988, the funeral space of the victims of the events of 13 January 1991, as well as earlier historical phenomena leading to the independence;

- (d) It was the Soviet policy (of desecrating and building atop former cemeteries) that left us with this painful history, and this could also be researched and presented;
 - (e) At least 75% of the Memorial should be dedicated to Jewish cemetery, those buried there, and Jewish life in Vilnius during its existence; and not more than 25% - to include Soviet policy of cemetery desecrations, history of building, place of building in the Lithuanian independence movement.
 - (f) The vast emptiness of the main hall provides an opportunity to create an impactful and emotional experience for the visitor;
 - (g) The administrative part of the building may be adapted for additional educational and documentation materials, directly related to the topics of the memorial; spaces for contemplation / prayer; for art materials for educators / guides, and spaces for visitor and building services.
2. The commemoration of the site of the Jewish cemetery of Šnipiškės around the Vilnius Palace of Concerts and Sports must be in harmony with the memorial project:
- (a) By spring 2024, the City of Vilnius, in cooperation with the Lithuanian Jewish (Litvak) Community and the Office of the Government of the Republic of Lithuania, will demarcate and fence the cemetery site. Signs explaining the importance of the site and emphasising the need for respectful behaviour should be placed in the area together with informational placards describing its history and significance;
 - (b) The cemetery grounds will be fully demarcated with proper barriers and limited entry points and appropriate signage indicating that it is a Jewish cemetery. Other means of communicating respect for the history of the cemetery are particularly important in the cemetery, including the water facility, and the integration of the existing monuments in the area;
 - (c) In the commemorative project, it would be fitting to specifically mark and honour the burial place of Elijah ben Shlomo Zalman, known as the Gaon of Vilnius, also the site of the Ger Tzedek tree, a subject steeped in legends;
 - (d) The grounds must be developed and maintained in accordance with the terms of the 2009 Agreement and in a respectful manner and protected against the elements, erosion, animal disturbance or any further human desecration;
 - (e) The building and surrounding grounds should convey an atmosphere befitting a hallowed cemetery, promoting quiet contemplation, serenity, and solemnity. As such, it should not serve as a place of entertainment or recreation and should not include facilities such as a restaurant, café, or gift shop that would otherwise detract from this goal.

Head of the Working Group

Arūnas Gelūnas

PROTOCOL OF THE MEETING HELD ON 26 AUGUST 2009 IN VILNIUS

Attended by:

Dr. Simonas Alperavičius, Chairman of the Lithuanian Jewish Community Rabbi Schlesinger, Head of the Committee for the Preservation of Jewish Cemeteries in Europe
Rabbi Gluck, Representative of the Committee for the Preservation of Jewish Cemeteries in Europe Mr. Arie Klein, Geotechnical consultant
Ms. Faina Kukliansky, Chairman of the Vilnius Jewish Community
Mr. Simonas Gurevičius, Executive Director of the Lithuanian Jewish Community

Mr. Donatas Valančiauskas, Viceminister of Culture
Mr. Šarūnas Adomavičius, Viceminister for Foreign Affairs
Ms. Diana Varnaitė, Head of the Cultural Heritage Department
Mr. Renaldas Augustinavičius, Representative of the Cultural Heritage Department
Mr. Saulius Jaskelevičius, Counsellor of the Ministry of Foreign Affairs

With reference to the Lithuanian Government's decision of 18 May 2009 No.39 on the location and protection of the old Vilnius Jewish cemetery in Šnipiškės the representatives who took part at the meeting agreed:

- (a) to acknowledge the recent efforts initiated by the Lithuanian Government to locate and protect the old Vilnius Jewish cemetery in Šnipiškės;
- (b) to express the support to the Lithuanian Government's decision of 18 May 2009 No.39 on the location and protection of the old Vilnius Jewish cemetery in Šnipiškės;
- (c) to approve The Conditions for The Heritage Protection of The Territory and Buffer zone of the Old Jewish cemetery site in Šnipiškės, Vilnius;
- (d) with participation of the responsible Lithuanian institutions, the representatives of the Jewish community and the private owners of the territory to closely cooperate on the further arrangement and memorisation of the old Vilnius Jewish cemetery site in Šnipiškės.

Appendix. The Conditions for The Heritage Protection of The Territory and Buffer zone of the Old Jewish cemetery site in Šnipiškės, Vilnius. 4 pages (In Lithuanian and English languages).

Dr. Simonas Alperavičius

Rabbi Schlesinger

Diana Varnaitė

VILNIAUS ŽYDŲ ŠNIPIŠKIŲ SENŲJŲ KAPINIŲ VIETOS TERITORIJOS IR APSAUGOS ZONOS PAVELDOSAUGOS SĄLYGOS

L SĄVOKOS

1. **Lietuvos žydų bendruomenė** - organizacija, atstovaujanti Lietuvos žydų interesus bei bendradarbiaujanti su tarptautinėmis žydų organizacijomis Vilniaus žydų Šnipiškių senųjų kapinių vietos (toliau - Kapinės) klausimu.
2. **Investuotojas** - fizinis arba juridinis asmuo (statytojas), ūkio, rangos ar mišriuoju būdu organizuojantis statybos bei statinio projektavimo darbus Kapinių teritorijoje ir apsaugos zonoje, ar jų dalyse.
3. **Archeologas** - fizinis asmuo teisės aktų nustatyta tvarka gavęs leidimą atlikti archeologinius tyrimus Kapinių teritorijoje ir apsaugos zonoje.
4. **Žmogaus palaikai** - mirusio žmogaus kūnas ir jo dalys.
5. **Esminiai žmogaus palaikai** - mirusio žmogaus kūnas ar jo dalys aptiktos kape arba masinėje kapavietėje.
6. **Kapas** - vieta, kurioje sąmoningai anatomicine tvarka užkasti žmogaus palaikai, nepaisant mirusiojo kūno laidojimo papročių (ant nugaros, šono, sėdom, stačiom, veidu į apačią ir pan.). Kapai gali būti individualūs, grupiniai ir masiniai. Kapui nepriskiriami išsibarstę žmonių kaulai ar jų fragmentai, taip pat tokių kaulų sankaupos, atsiradusios dėl vėliau vykdytos ūkinės veiklos.
7. **Individualus kapas** - kapas, kurio duobėje anatomicine tvarka palaidoti vieno žmogaus palaikai.
8. **Grupinis kapas** - kapas, kai vienoje ar atskirose, bet greta esančiose kapo duobėse laikantis tam tikrų mirusiųjų kūnų laidojimo papročių anatomicine tvarka palaidoti žmonių palaikai. Dažnai tokius mirusiųsius sieja giminystės ar partnerystės (veiklos) ryšiai (pvz.. Šeimos kapas, nežinomo kario kapas).
9. **Masinė kapavietė** - kapas, kai vienoje kapo duobėje be sistemingos mirusiųjų kūnų laidojimo tvarkos, nesilaikant mirusiųjų kūnų laidojimo papročių, tačiau atsekamoje anatomicinėje tvarkoje, palaidoti žmonių palaikai. Dažnai masinėse kapavietėse laidota vienu metu ir dėl tos pačios priežasties (pvz., genocidas, ligų epidemijos ir pan.).
10. **Žmonių palaikų fragmentai** - mirusiųjų žmonių kūnų dalys, kurios aptiktos ne anatomicine tvarka bei negali būti susietos su konkrečiu kapu. Žmonių palaikų fragmentai nepriskiriami esminiams žmogaus palaikams.

II. ESMINIAI REIKALAVIMAI

11. Siekiant apsaugoti Kapines, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos (toliau - Departamentas) Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba 2008-04-08 aktu Nr. KPD-RM -672 joms suteikė teisinę apsaugą bei apibrėžė teritorijos ribas. Atsižvelgus / tai, kad esminių žmogaus palaikų bei žmonių palaikų fragmentų gali būti ir už Kapinių teritorijos ribų, o tai svarbu, siekiant fiziškai apsaugoti vieną iš Kapinių vertingųjų savybių - žmonių palaikus ir jų liekanas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2009-05-18 protokolu Nr. 39 pritarė Departamento pasiūlytoms Kapinių teritorijos ir apsaugos nuo fizinio poveikio pozonio riboms, kurios turi būti įteisintos teisės aktų nustatyta tvarka.
13. Kapinių teritorijoje draudžiama vykdyti žemės judinimo darbus. Galimose Kapinių apsaugos zonos funkcinėse zonose „A“ ir „C“ draudžiama vykdyti žemės judinimo darbus, išskyrus atvejus, kai tai susiję su esamų inžinerinių statinių (inžinerinių tinklų ar susisiekimo komunikacijų) ir (ar) Vilniaus koncertų ir sporto rūmų tvarkymo darbais. Žemės judinimo darbams, susijusiems su aukščiau minėtų statinių tvarkymo darbais, turi būti gautas Lietuvos žydų bendruomenės sutikimas bei jie turi būti vykdomi pačia minimaliausia apimtimi. Visi žemės judinimo darbai turi būti atliekami, prižiūrint Archeologui ir Lietuvos žydų bendruomenės įgaliotam atstovui.
14. Galimoje funkcinėje zonoje „B“ teisės aktų nustatyta tvarka leidžiama vykdyti žemės judinimo ir statybos darbus, tačiau tik tose vietose, kur nėra aptikta esminių žmogaus palaikų, archeologinių radinių (struktūrų), saugotinių in situ (radimo vietoje) bei tokiems aptiktiems palaikams ir radiniams apsaugoti yra rasti tinkami inžineriniai sprendiniai. Šioje zonoje visi žemės judinimo darbai turi būti atliekami, prižiūrint Archeologui ir Lietuvos žydų bendruomenės įgaliotam atstovui.

15. Įvykus statinio ar inžinierinių tinklų avarijai, žemės judinimo darbai, susiję su avarijos grėsmės pašalinimu, gali būti pradėti iš karto tiek Kapinių teritorijoje, tiek Kapinių apsaugos zonoje, tačiau apie tai nedelsiant turi būti pranešta Lietuvos žydų bendruomenei bei Departamentui. Lietuvos žydų bendruomenės atstovui ir Archeologui atvykus į avarijos vietą, avarijos grėsmės pašalinimo darbai vykdomi atsižvelgiant į jų reikalavimus.

16. Archeologas priežiūros veiksmus atlieka pagal Departamento Mokslinės archeologijos komisijos aprobuotą archeologinių tyrimų projektą bei gavęs leidimą tokiems tyrimams atlikti teisės aktų nustatyta tvarka. Be Lietuvos žydų bendruomenės sutikimo Archeologui draudžiama nesuardytuose kapuose atidengti esančius žmogaus palaikus. Priežiūros veiksmai ir statybos darbai turi būti vykdomi atsižvelgiant į Kapinių ir jų apsaugos zonos ribų žemėlapi (pateiktą skaitmeniniame formate). Šį žemėlapi turi parengti Departamentas.

17. Visi žemės judinimo darbai Kapinių teritorijoje ir apsaugos zonoje atliekami rankiniu būdu pagal Archeologo ir Lietuvos žydų bendruomenės reikalavimus. Mechanizuotas grunto kasimas galimas, jeigu tam gautas Archeologo ir Lietuvos žydų bendruomenės pritarimas.

18. Aptikus žmogaus palaikus, dėl jų priskyrimo esminiams žmogaus palaikams ar žmonių palaikų fragmentams kartu sprendžia Lietuvos žydų bendruomenės įgaliotas atstovas ir Archeologas. Tuo atveju, kai tarp jų kyla nesutarimų dėl tam tikrų žmogaus palaikų, Lietuvos žydų bendruomenė gali kviešti kitą atstovą, kuris atvyktų į vietą ir padėtų rasti priimtina sprendimą. Fizinės antropologijos specialistas turi nuspręsti, ar aptiktieji kaulai yra žmogaus.

19. Esminiai žmogaus palaikai (individualus, grupinis kapas ar masinė kapavietė) neliečiami ir išsaugomi in situ (radimo vietoje). Kai dėl aptiktų esminių žmonių palaikų būtina keisti Kapinių teritorijos ir (ar) apsaugos zonos ribas, jos keičiamos teisės aktų nustatyta tvarka.

20. Dėl aptiktų archeologinių radinių ar struktūrų, nesusijusių su Kapinėmis (pvz., dėl senųjų gamybinių krosnių, senųjų pastatų liekanų ir pan.), išsaugojimo in situ diskretiškai sprendžia Departamentas kartu su Vilniaus miesto savivaldybės paveldosaugos padaliniu teisės aktų nustatyta tvarka.

21. Aptikti žmonių palaikų fragmentai tiek Kapinių teritorijoje, tiek apsaugos zonoje turi būti tinkamai identifikuoti (radimo vietoje) bei pažymėti atitinkamuose planuose. Aptiktų žmonių palaikų fragmentų perlaidojimą atlieka Lietuvos žydų bendruomenė.

III. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

22. Jeigu dėl aptiktų esminių žmogaus palaikų ar archeologinių radinių (struktūrų) būtina keisti patvirtintų (patikrintų) teritorijų planavimo dokumentų, statinių ar kitų plėtros projektų sprendinius, šiuos darbus organizuoja ir finansuoja Investuotojas. Dėl to atsiradę nuostoliai nėra laikomi patirta žala bei priskiriami Investuotojo veiklos rizikai.

23. Prieš atliekant žemės judinimo darbus, tarp Investuotojo, Lietuvos žydų bendruomenės ir Archeologo turi būti sudaryta trišalė sutartis, kurioje būtų aptarta konkrečių darbų eiga, darbų stabdymo vietoje teisės, terminai ir procedūros, informacijos apsaugos bei išlaidų, susijusių su Lietuvos žydų bendruomenės priežiūros darbais ir archeologiniais tyrimais, apmokėjimo tvarka. Sudarytos trišalės sutarties kopija ne vėliau kaip kitą darbo dieną turi būti pateikta Kultūros ir Užsienio reikalų ministerijoms bei Departamentui.

CONDITIONS FOR THE HERITAGE PROTECTION OF THE TERRITORY AND BUFFER ZONE OF THE OLD JEWISH CEMETERY SITE IN ŠNIPIŠKĖS, VILNIUS

I. DEFINITIONS

1. **The Jewish Community of Lithuania** - the organization which represents the interests of Lithuanian Jews and collaborates with international Jewish organisations regarding the issue of the old Jewish Cemetery in Šnipiškės (Vilnius) (hereinafter—the Cemetery).

2. **An investor** - a natural person or a legal entity (builder) who undertakes to organise building design and construction work by way of self-build, on the basis of a construction contract, or in a mixed way within the territory and the buffer zone of the Cemetery or part thereof.

3. **An archaeologist** - a natural person, who, pursuant to the procedures prescribed in legal acts, obtains a permit to carry out archaeological research within the territory and the buffer zone of the Cemetery.

4. **Human remains** - a dead person's body and parts thereof.

5. **Essential human remains** - a dead person's body and parts thereof discovered in a grave or a mass grave.

6. **A grave** - a place where consciously and following an anatomical procedure, human remains are buried, irrespective of the rituals observed in burying the body of the deceased (the body is placed on its back, side, in a sitting posture, standing position, face down, etc.). Graves may be individual, group, and mass. Scattered human bones or their fragments, as well as an accumulation of bones as a result of subsequent economic activities shall not be considered to be a grave.

7. **An individual grave** - a grave that contains the remains of a single individual buried following an anatomical procedure.

8. **A group grave** - a grave that contains human remains buried in a single or separate yet adjacent graves following certain rituals for burying the bodies of the deceased and an anatomical procedure. Usually such deceased are related either by way of family or partnership (activities) (e.g., a family grave, the tomb of the Unknown Soldier).

9. **A mass grave** - a grave that contains human remains buried without any organised burial procedure or observation of the rituals for burial of bodies, yet following a traceable anatomical procedure. Mass graves usually contain bodies of the deceased who were buried at the same time and for similar reasons (e.g., the genocide, an epidemic, etc.).

10. **Fragments of human remains** - parts of bodies discovered which cannot be attributed to an anatomical procedure or identified with any specific grave. Fragments of human remains are not attributed to essential human remains.

II. ESSENTIAL REQUIREMENTS

11. In order to protect the Cemetery, the Council for the Assessment of Immovable Cultural Heritage of the Department of Cultural Heritage under the Ministry of Culture (hereinafter—the Department), pursuant to act No. KPD-RM-672, d. d. April 8, 2008 awarded the Cemetery legal protection and delineated the borders of its territory. Considering that essential human remains and fragments of human remains may also be located outside the borders of the territory of the Cemetery which is important for the physical protection of one of the valuable qualities of the Cemetery—human remains, the Government of the Republic of Lithuania, pursuant to protocol No. 39 of 18 May 2009, accepted the borders of the territory of the Cemetery and the subzones for protection against physical impact proposed by the Department which will have to be legitimised according to procedures established in legal acts.

12. In view of the current and future character of the development of the Cemetery and the surrounding area as well as the present Conditions of the Heritage Protection, functional zones A, B, and C are proposed to be identified (as marked in the attached plan) as being within the buffer zone of the Cemetery and will be legitimized in accordance with the procedure established by the legal acts. The attached plan with the marked functional zones constitutes an integral part of the present Conditions for Heritage Protection.

13. It is prohibited to execute any earth-moving works within the territory of the Cemetery. It is

also prohibited to carry out earth-moving works in functional zones A and C of the buffer zone of the Cemetery, unless it is related to the maintenance of existing engineering structures (underground services and roads) and/or the maintenance of Vilnius Concert and Sports Palace. In order to carry out earth moving works related to the maintenance of the said buildings, consent must be obtained from the Jewish Community of Lithuania and a minimum amount of work shall be carried out. All earth moving work must be carried out under the supervision of an archaeologist and designated representative of the Jewish Community of Lithuania.

14. Pursuant to the procedure prescribed in the legal acts, earth-moving and construction works are allowed to be carried out in functional zone B but solely in the areas where no Essential human remains or archaeological finds (structures), which are to be protected *in situ* (in the original location) have been discovered and no appropriate engineering solutions have been identified for the protection of such remains and finds. All earth-moving work must be carried out in this zone under the supervision of the Archaeologist and the designated representative of the Jewish Community of Lithuania.

15. Should an emergency occur in the building or engineering system, earth-moving work related to the elimination of any threats shall commence immediately either in the territory or the buffer zone of the Cemetery and the Jewish Community of Lithuania as well as the Department must be informed without delay. After the arrival of an archaeologist and a designated representative of the Jewish Community of Lithuania at the place of the emergency, works related to the elimination of any threats shall be carried out in accordance with their requirements.

16. The archaeologist supervises according to the archaeological research project adopted by the Archaeological Commission of the Department and, having received a permit for such research pursuant to the procedure established in legal acts. The archaeologist shall not be allowed to uncover human remains in the intact graves without the consent of the Jewish Community of Lithuania. The supervisory and construction activities shall be carried out in accordance with the map (in the digital format) delineating the Cemetery boundaries and the buffer zone; the aforementioned map shall be provided by the Department.

17. All earth moving works in the territory of the Cemetery and the buffer zone shall be carried out manually, according to the requirements of the archaeologist and the Jewish Community of Lithuania. Mechanical excavation is allowed provided it is approved by the archaeologist and the Jewish Community of Lithuania.

18. Definition of any discovered Human remains either as Essential human remains or the Fragments of human remains shall be made jointly by a designated representative of the Jewish Community of Lithuania and the Archaeologist. In the event of a dispute between the two regarding any particular Human remains, the Jewish Community of Lithuania may invite another representative to the site to help find an acceptable solution. The determination of whether discovered bones are human shall be made by the specialist in the field of physical anthropology.

19. The essential human remains (individual, group, or mass grave) shall not be tampered with and should be preserved *in situ* (in the original location). If, due to the discovery of essential human remains, it is necessary to change the border of the territory and/or the buffer zone of the Cemetery, these shall be changed pursuant to the procedure prescribed in legal acts.

20. Regarding the preservation *in situ* of any discovered archaeological finds or structures that are not related to the Cemetery (e.g., old kilns, remnants of old buildings, etc.), the Department, together with the municipal Subdivision for the Protection of Heritage, shall make a decision at its discretion, pursuant to the procedure prescribed in legal acts.

21. Any fragments of human remains discovered either in the territory or in the buffer zone of the territory must be appropriately identified (in the original location) and marked on the plans. Fragments of discovered human remains shall be reinterred by the Jewish Community of Lithuania.

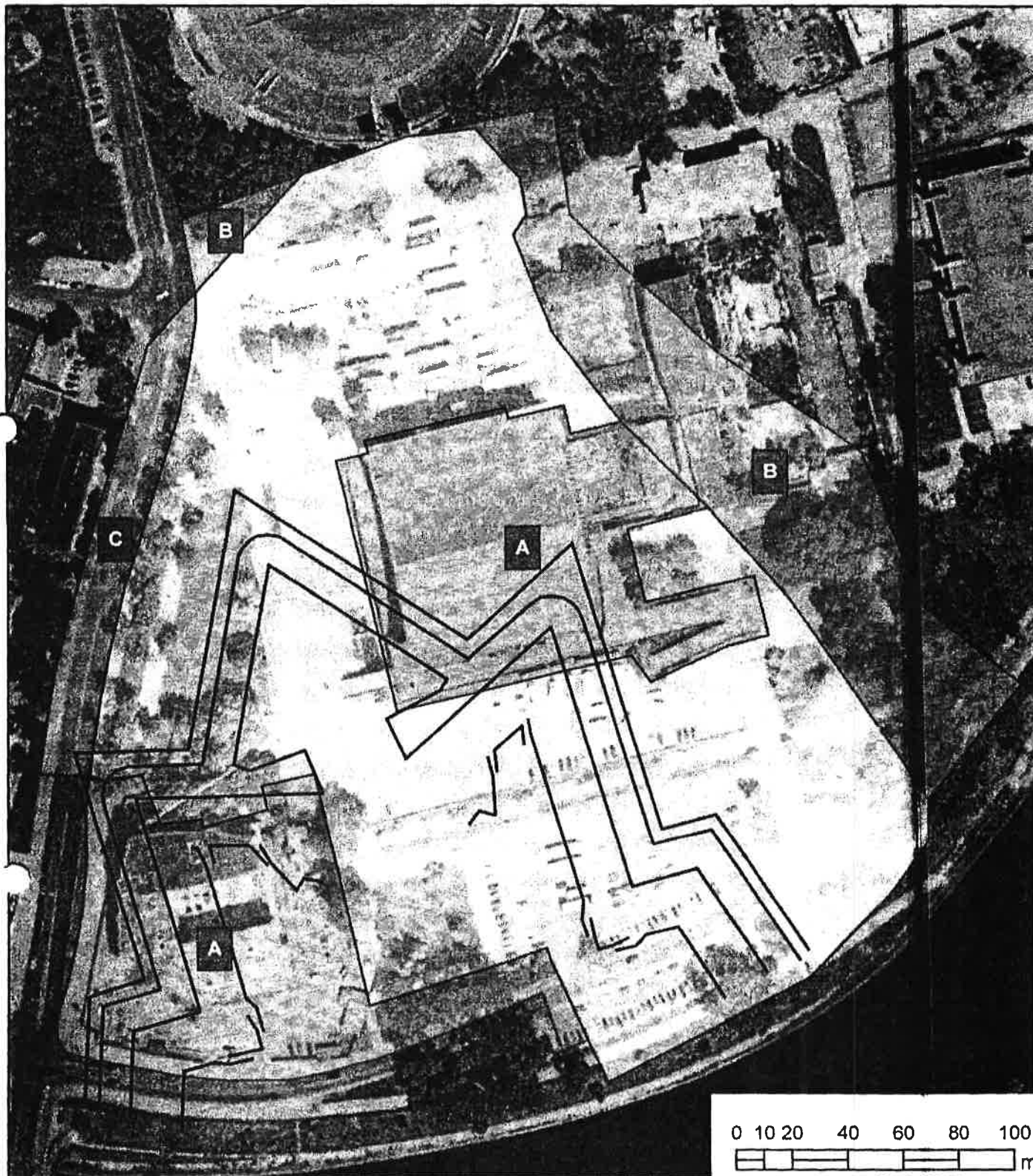
III. FINAL PROVISIONS

22. If, due to the discovered essential human remains or archaeological finds (structures), it is necessary to change the approved (verified) planning documents and/or solutions for buildings and other development projects, this shall be arranged and financed by the investor. Any losses arising thereof shall not be considered as damage and shall be attributed to the investor's operational risk.

23. Prior to any earth-moving works, a tri-partite agreement shall be concluded among the

investor, the Jewish Community of Lithuania, and the archaeologist; the agreement shall include a particular works schedule; the rights, terms, and procedures for suspending works on the site; exchange of information; expenses related to supervision of the works by an the Jewish Community of Lithuania and the archaeological research as well as and payment terms. A copy of the tri-partite agreement must be submitted to the Ministries of Culture, Foreign Affairs, and the Department no later than the following working day.

THE BORDER OF THE TERRITORY OF THE LOCATION OF
THE OLD JEWISH CEMETERY IN ŠNIPIŠKĖS AND THE PROPOSED
BUFFER ZONES (SUBZONES FOR THE PROTECTION AGAINST PHYSICAL IMPACT)

LEGEND

- The border of the fort according to the plan of 1832
- The border of the territory of the Cemetery III The part of the territory of the Cemetery outside the borders of the cemetery marked in the plan of 1933 III The proposed buffer zones with possible functional zones

scale 1:2000
1 centimetre is 20 meters